

MUHYİDDİN MEHMED, Hatibzâde

MUHYİDDİN MEHMED, Hatibzâde

(ö. 940/1534)

Osmanlı âlimi.

27 Şâban 864 (17 Haziran 1460) tarihinde Amasya'da doğdu. Babasının adı Hatib Kasım, dedesinin adı Yâkub'dur. Hatibzâde ve İbnü'l-Hatîb diye anılır. Devrin ilim ve kültür merkezi olan Amasya'daki hocalardan ders alarak tefsir, hadis, fıkıh, kıraat gibi alanlarda kendini yetiştirdi; cifr, mûsiki, vefk gibi konularda da temayüz etti. Amasya ve Bursa'da çeşitli medreselerde müderrislik yaptı; ayrıca Şehzade Ahmed'e ders okuttu. Ardından İstanbul'a tayin edildi; Edirne ve tekrar Amasya'daki öğretim faaliyetinden sonra yeniden İstanbul'a çağırıldı. Yavuz Sultan Selim'in Ayasofya Camii civarında yaptırdığı medresenin ilk müderrisi oldu. Ardından Semâniye medreselerinden birinde görevlendirildi ve ölümüne kadar burada müderrislik yaptı. 2 Zilkade 940 (15 Mayıs 1534) tarihinde vefat etti, Kemalpaşazâde'nin kıldırıldığı cenaze namazından sonra Eyüp'te defnedildi. Muhyiddin Mehmed kanaatkârlığı ve ibadete düşkünlüğüyle tanınmıştır.

Eserleri. 1. *Ravzu'l-aḥyâri'l-munteḥab min Rebi'î'l-ebâr*. Zemahşerî'ye ait eserin ihtisar edilmesi ve bazı ilâvelerin yapılmasıyla meydana gelen muhâdarât ve siyasetnâme türünde bir kitaptır (Kahire 1279, 1292, 1307, 1380). Âşık Çelebi, eseri II. Selim'e takdim edilmek üzere Türkçe'ye çevirmiştir. 2. *Risâle fî mevzû'âtî'l-ʿulûm* (Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 3743). 3. *Hâşiye ʿalâ Şerḥi's-Seyyid ʿale'l-Ferâʾiz*. Muhammed b. Muhammed es-Secâvendî'nin *el-Ferâʾizu's-sirâciyye*'sine Seyyid Şerîf el-Cürçânî'nin yazdığı şerhin hâşiyesidir (Süleymaniye Ktp., nr. 1361). 4. *Hâşiye ʿalâ Şerḥi'l-Vikâye*. Burhânüşşerîa Mahmûd b. Sadrüşşerîa'nın *Vikâyetü'r-rivâye* adlı eseri için Sadrüşşerîa'nın kaleme aldığı şerhin hâşiyesidir (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 1117; Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, nr. 4318). 5. *İnbâʿü'l-iştâfâ fî ḥaḳḳı âbâʿi'l-Muštâfâ*. Kanûnî Sultan Süleyman için telif edilmiştir (Süleymaniye Ktp., Çelebi Abdullah Efendi, nr. 405; Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 484). 6. *Risâle-i Cîfr* (Süleymaniye Ktp., Hâşim Paşa, nr. 103). Bunların dışında kaynaklarda Muhyiddin Mehmed'in *Tuhfetü'l-uşşâk* (Türkçe manzume), *Risâle fî'r-rûʿye ve'l-keḷâm*, *Risâle fî'l-kible ve maʿrifeti semtîhâ*, *Risâle*

fî muḥtârâti'l-ʿilm adlı eserleri zikredilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Mecdî, *Şekâik Tercümesi*, I, 398-399; *Keşfü'z-zunûn*, I, 170, 833, 894, 916; II, 1248, 1905, 2022; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VIII, 242-243; Serkîs, *Muʿcem*, II, 94; *Hediyetü'l-ʿârifîn*, II, 235; Zirikî, *el-Aʿlâm*, VII, 229; Kehhâle, *Muʿcemü'l-müʿelîfîn*, XI, 148.

ALİ TURGUT

MUHYİDDİN MEHMED EFENDİ

(bk. ÇIVİZÂDE

MUHYİDDİN MEHMED EFENDİ).

MUHYİDDİN MEHMED ŞAH

(ö. 957/1550)

Osmanlı âlimi ve tarihçisi.

Fahreddin er-Râzî'nin soyundan gelmektedir. II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanûnî Sultan Süleyman dönemlerinde şeyhülislâmlık yapan Zenbilli Ali Efendi'nin büyük oğludur. Molla Çelebi ve Zenbilizâde diye şöhret bulmuştur. Osmanlılar'ın ilk devrinde yetişen ve Karamanoğulları Beyliği'nin sınırları içindeki Aksaray'da müderrislik yapan Cemâleddin Aksarâyî ailesine mensup olan diğer ilim ve devlet adamları gibi bazı kaynaklarda Cemâlî nisbesiyle de kaydedilir.

Muhyiddin Mehmed ilk derslerini anne tarafından dedesi Hüsamzâde Mustafa Efendi'den aldı. Daha sonra babasından ve Müeyyездâde Abdurrahman Efendi'den akîl ve nakîl ilimleri tahsil etti. Medrese eğitimini tamamlayınca İstanbul'da Murad Paşa ve Dâvud Paşa medreselerinde müderrislik yaptı. Ardından Sahn-ı Semân müderrisliğine tayin edildi. Buradan Edirne kadılığına gönderildi. Bir süre sonra kadılıktan alınınca İstanbul'a döndü ve tekrar Sahn müderrisliğine getirildi. Çok geçmeden ikinci defa Edirne kadılığına tayin edildi. Edirne kadılığından üçüncü defa Sahn müderrisliğine tayini yapılmaya İstanbul'a döndü. Bu görevde iken kendi isteğiyle ve günlük 100 akçe tekaüt ulufeyle emekliye ayrıldı. Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin, Molla Çelebi'nin kazaskerlik yaptığını kaydederse de (*Mecelle-tü'n-nişâb*, vr. 242²) onun kazaskerlik görevine getirildiğine dair dönemin eserlerinde herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Müstakimzâde, muhtemelen Muhyiddin Mehmed Şah'ı kazaskerlik yapan Fenârîzâde Muhyiddin Mehmed Şah Efendi ile karıştırmıştır. İstanbul'da vefat eden

Muhyiddin Mehmed, Zeyrek Yokuşu'nda Zenbilli Ali Efendi Muallimhânesi'nin bitişiğinde babasının kabri yanına defnedildi.

Kaynaklarda, pek çok ilimle uğraşan bir âlim olarak tanıtılan Muhyiddin Mehmed'in ferâiz, usul ve fûrû konularında akranı arasında üstün olduğu vurgulanır. Aynı zamanda şair olup Farsça ve Türkçe şiirleri vardır. Medreseyi bitirince ücretsiz olarak mulâzemet dönemi geçirmek zorunda kalanların ikametleri için İstanbul'da çok sayıda hücre inşa ettirmiş, hücrelerde kalan mulâzımlara günde 1'er akçe harçlık vermiştir.

Muhyiddin Mehmed Şah'ı şöhrete kavuşturan eseri, Cemâleddin'in *Osmanlı Târih ve Müverrihleri: Âyine-i Zurefâ* adlı kitabında Mehmed Muhyiddin *Tarih-i dedîği* (s. 10) *Tarih-i Âli Osmân*'dır. Daha önce kaleme alınmış anonim *Tevârih-i Âli Osmân*'lardan yararlanılarak hazırlanan kitap, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan başlayıp Kanûnî Sultan Süleyman'ın İran seferinden İstanbul'a dönüşüne kadar (evâil-i Zilhicce 956 / Aralık 1549) gelmektedir. *Tarih-i Âli Osmân*'ın yalnız 895'ten (1490) sonraki kısmı Muhyiddin Mehmed Şah'a ait olup önceki bölümler diğer *Tevârih-i Âli Osmân*'ların metin-

Muhyiddin Mehmed Şah'ın *Tarih-i Âli Osmân* adlı eserinin Latince tercümesinin kapağı (Frankfurt 1591)

